

Freud – **Opere esențiale**

Serie coordonată de
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

TREI

SIGMUND FREUD
OPERE ESENȚIALE
vol. 8

Nevroza la copil

Traducere din germană

RODICA MATEI
RUXANDRA HOSU

Revederea traducerii

VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Notă asupra ediției și note introductive

RALUCA HURDUC

Editori

Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial

Magdalena Mărculescu

Responsabil ediție

Raluca Hurduc

Design

Faber Studio (S. Olteanu, B. Hațeganu, D. Dumbrăvician)

Director producție

Cristian Claudiu Coban

DTP

Eugenia Ursu

Corectură

Elena Bițu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**FREUD, SIGMUND**

Opere esențiale / Sigmund Freud ; coord. ed.: Vasile Dem. Zamfirescu. - București :
Editura Trei, 2009-
vol.

ISBN 978-973-707-333-4

Vol. 8 : Nevroza la copil / trad.: Rodica Matei, Ruxandra Hosu. - 2009. - Bibliog. -
Index. - ISBN 978-973-707-343-3

I. Zamfirescu, Vasile Dem. (coord.)

II. Matei, Rodica (trad.)

III. Hosu, Ruxandra (trad.)

159.964.2

615.851.1

Această carte a fost tradusă după S. Freud – *Analyse der Phobie eines fünfjährigen Knaben* [„*Der kleine Hans*“]; *Aus der Geschichte einer infantilen Neurose* [„*Der Wolfsmann*“]

© Copyright EDITURA TREI, 2010

C.P. 27-0490, București,

Tel./Fax: +4 021 300 60 90, e-mail: comenzi@edituratrei.ro, www.edituratrei.ro

ISBN: 978-973-707-343-3

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	7
MICUL HANS. Analiza fobiei unui băiețel de 5 ani	9
Notă introductivă	10
I Introducere	11
II Istoricul bolii și analiza	26
III Comentarii.....	98
Epilog la analiza micului Hans	138
OMUL CU LUPI. Din istoria unei nevroze infantile	141
Notă introductivă	142
I Observații preliminare	143
II Privire de ansamblu asupra mediului social și asupra istoricului bolii.....	149
III Seducția și urmările ei imediate.....	155
IV Visul și scena originară	166
V Discutarea câtorva probleme.....	187
VI Nevroza obsesională	201
VII Erotism anal și complexul castrării.....	213
VIII Completări din perioada timpurie. Deznodământ	231
IX Rezumat și probleme diverse.....	246
Bibliografie	265
Lista abrevierilor	281
Index	282

Notă asupra ediției

Volumul de față reunește două studii de caz tratând nevroze infantile: „Micul Hans” și „Omul cu lupi”. În ceea ce privește primul caz, forme embrionare ale celor mai importante teorii expuse se aflau deja în „Despre teoriile sexuale infantile” (1908). Este vorba, aici, despre istoria unui băiețel de 5 ani, Herbert Graf, fiul lui Max Graf, muzicolog și entuziast susținător al psihanalizei, băiețel care dezvoltase o fobie de cai, ceea ce însemna, în Viena începutului de secol XX, că era condamnat să nu mai părăsească vreodată casa. Freud l-a văzut pe Hans o singură dată, analiza desfășurându-se, de fapt, prin intermediul tatălui său. Complexul Oedip a fost considerat cauza fobiei: dimensiunea ostilă a ambivalenței afective față de tată. După ce a făcut cunoștință cu sursele angoasei sale, Hans a rezolvat acest complex într-o manieră personală: și-a căsătorit tatăl cu bunica, mama devenind astfel liberă pentru el, care putea de-acum să iasă din nou pe stradă.

„Omul cu lupi” este cea mai detaliată și, fără îndoială, cea mai importantă dintre toate istoriile de caz ale lui Freud. Serghei Constantinovici Pankeiev era un rus bogat din Odesa. Cazul lui a fost a treia și ultima mare cură psihanalitică întreprinsă de Freud: prima tranșă de terapie a început în 1910 și a sfârșit chiar pe 28 iunie 1914, ziua asasinării arhiducelui Franz-Ferdinand. După război, au început o a doua tranșă de analiză împreună, care a fost continuată de o cură cu una dintre elevele maestrului, Ruth Mack-Brunswick, cea

care i-a atribuit pacientului expresia care îi va deveni nume:
„omul cu lupi“.

Freud a reconstituit imaginea nevrozei infantile pornind de la interpretarea unui vis făcut de Serghei la vârsta de 4 ani și povestit și desenat de acesta în timpul curei, creând o stupefiantă scenă primitivă care va deveni celebră în analele psihanalizei. În momentul publicării, cazul a avut pentru Freud o semnificație specială, și anume i-a furnizat dovezi în sprijinul criticii aduse opiniilor lui Adler și mai ales lui Jung, dovezi despre existența unei sexualități infantile, dincolo de orice îndoială. Un alt fapt semnificativ a fost acela că analiza „omului cu lupi“ a pus în lumină organizarea orală a libidoului.

MICUL HANS
ANALIZA FOBIEI UNUI BĂIEȚEL DE 5 ANI

[1909]

Traducere de Rodica Matei

Notă introductivă

În "Lămurirea sexuală a copiilor (scrisoare deschisă către dr. M. Fürst)" (1907), Freud publicase deja, cu doi ani înainte de apariția cazului "Micul Hans", câteva observații despre istoria de viață a acestuia. Aceeași istorie de caz este menționată pe scurt într-o altă lucrare timpurie a lui Freud, pentru care a și reprezentat de altfel baza de pornire: "Despre teoriile sexuale infantile" (1908); acolo se află primele forme ale celor mai importante teorii explicate în lucrarea de față. Merită menționat și faptul că, în momentul primei publicări în *Jahrbuch*, copilul se numea Herbert, iar studiul de caz nu apărea ca fiind "scris de Freud", ci "comunicat de Freud". La publicarea în *Gesammelte Schriften*, Freud a adăugat într-o notă că acest caz apare "cu acordul explicit" al tatălui micului Hans.

Pentru a ușura urmărirea evoluției bolii, dăm mai jos câteva repere temporale din biografia micului Hans:

1903	(aprilie) Nașterea micului Hans
1906	(3 ani – 3 ani, 9 luni) Primele relatări
(3 ani, 3 luni – 3 ani, 6 luni) (Vara) Primul
sejur la Gmunden
(3 ani, 6 luni) Amenințarea cu castrarea
(3 ani, 6 luni) (Octombrie) Nașterea Hannei
1907	(3 ani, 9 luni) Primul vis
(4 ani) Mutarea într-o altă locuință
(4 ani, 3 luni – 4 ani, 6 luni) (Vara)
Al doilea sejur la Gmunden, episodul cu
calul care mușcă.
(5 ani) (Mai) Sfârșitul analizei.

Introducere

Istoricul bolii și al vindecării unui foarte tânăr pacient, prezentat în paginile următoare, nu constituie, la drept vorbind, rezultatul observațiilor mele. Ce-i drept, eu sunt cel care a condus în întregime planul tratamentului și, de asemenea, într-o singură ocazie am avut o discuție cu băiatul. Dar tratamentul propriu-zis a fost realizat de tatăl micuțului, căruia îi datorez multe mulțumiri pentru permisiunea de a folosi notițele în scopul publicării. Meritul tatălui este însă și mai mare. Mă refer mai ales la faptul că nicio persoană nu ar fi reușit să determine copilul să facă asemenea mărturisiri, cunoștințele de specialitate pe baza cărora tatăl a înțeles semnificația manifestărilor fiului său de cinci ani au fost absolut necesare, dificultățile psihanalizei la o vârstă atât de fragedă fiind altminteri de neînvinș. Doar reunirea într-o singură persoană a autorității parentale și medicale, convergența dintre interesele cele mai intime și interesele științifice ale uneia și aceleiași persoane au înlesnit o modalitate de aplicare a metodei, care altfel ar fi fost nepotrivită.

Valoarea deosebită a acestor observații constă însă în următoarele: doctorul, care trata cu ajutorul psihanalizei nevrozele adulte, ajunsese în cele din urmă, prin munca sa de dezvăluire treptată a organizării psihice, la anumite supoziții despre sexualitatea infantilă, în ale cărei componente credea că găsisese factorii determinanți ce stau la baza tuturor simptomelor nevrotice ale vieții adulte. Am expus aceste supoziții în *Trei eseuri asupra teoriei sexualității*, publicată în

1905. Știu că ele par pe atât de surprinzătoare pentru neinițiați, pe cât de necesare le par psihanalizatorilor. Dar chiar și psihanalizatorii trebuie să-și mărturisească dorința de a găsi în mod direct, pe drumul cel mai scurt, dovezi pentru fiecare frază fundamentală. Ar fi deci oare imposibil să descoperim în mod nemijlocit la copii, care sunt la o vârstă atât de fragedă, acele tendințe sexuale sau dorințe pe care cu atâta trudă le dezvăluim la adulți și despre care susținem, în plus, că sunt trăsături constitutive ale tuturor oamenilor și că la nevrotici sunt doar accentuate sau deformate?

În acest scop, am avut grijă să-mi îndemn studenții și prietenii să culeagă observații despre viața sexuală a copiilor, care de cele mai multe ori este în mod iscusit trecută cu vederea sau intenționat tăgăduită. Printre materialele care mi-au ajuns în mâini în urma acestor îndemnuri, veștile neîntrerupte despre Hans au ocupat în curând un loc de seamă. Părinții săi, care se aflau printre adepții mei, au căzut de acord să nu-și mai educe primul copil prin constrângere, ceea ce pentru păstrarea unei bune tradiții era absolut necesar, iar încercarea de a-l crește fără intimidări și de a-l lăsa să se manifeste era o bună cale pentru ca el să devină un băiat vesel, blând și deștept. Reproduc acum însemnările tatălui despre micul Hans, așa cum mi-au fost aduse și, bineînțeles, mă voi abține de la orice tentativă de a tulbura prin denaturări convenționale, naivitatea și sinceritatea din odaia copilului.

Primele însemnări despre Hans datează de pe vremea când nu împlinise încă trei ani. El manifesta pe atunci, prin diferite vorbe și întrebări, un interes deosebit pentru acea parte a corpului pe care era obișnuit s-o numească „facepipi“. Astfel, i s-a adresat o dată mamei cu întrebarea:

Hans: „Mamă, ai și tu un facepipi?“

Mama: „Bineînțeles. De ce?“

Hans: „Mă gândeam doar.“

La aceeași vârstă, a mers odată într-un grajd și a văzut cum era mulsă o vacă. „Uite, din facepipi iese lapte.“ Încă de la aceste prime observații, ni se confirmă așteptările că o bună parte, dacă nu cea mai mare parte, din manifestările lui Hans se dovedește a fi tipică pentru dezvoltarea sexuală a copiilor. Am arătat odată¹ că nu trebuie să ne speriem prea tare atunci când reprezentarea suptului o regăsim, la o femeie, asociată organului bărbătesc. Această tendință scandaloașă are o sursă nevinovată care derivă din suptul la sânul mamei, ugerul vacii — asemănător cu mama ca funcție, dar ca formă și poziție asemănător cu penisul — oferind o mijlocire adecvată. Descoperirea micului Hans confirmă ultima parte a teoriei mele. Interesul său pentru „facepipi“ nu este totuși pur teoretic, ci, așa cum este de presupus, se simte atras să-și atingă organul. La vârsta de trei ani și jumătate este găsit de mamă cu mâna pe penis. Aceasta îl amenință:

„Dacă mai faci asta, îl chem pe doctorul A, care o să-ți taie facepipiul. Cu ce o să mai faci pipi?“

Hans: „Cu popoul.“

El răspunsese fără a avea încă conștiința culpabilității, dar a dobândit, cu această ocazie, „complexul castrării“, care atât de des trebuie abordat în analiza nevroticilor, în timp ce dumneavoastră toți vă împotriviți atât de violent recunoașterii acestuia. Despre importanța acestui element al istoriei copilăriei ar fi multe lucruri importante de spus. „Complexul castrării“ a lăsat urme evidente în mituri (și nu numai în cele grecești); am relevat rolul său atât într-un pasaj din *Interpretarea viselor*, cât și în alte lucrări².

1 *Fragment din analiza unei isterii (Cazul Dora).*

2 (Completare 1923): Teoria despre complexul castrării a suferit prelucrări ulterioare, de atunci, prin contribuția lui Lou Andreas, A. Stârke, F. Alexander. S-a admis că fiecare retragere a sânelui matern este resimțită de sugăr drept castrare sau pierdere

Aproximativ la aceeași vârstă (trei ani și jumătate), la Schönbrunn, în fața cuștii leului a exclamat agitat și vesel: „Am văzut facepigiul leului“.

Animalele datorează o bună parte din însemnătatea pe care o au în mituri și povești, francheții cu care își arată organele genitale și funcțiile sexuale micuților oameni, dornici de a ști cât mai multe. Curiozitatea sexuală a lui Hans al nostru este în afara oricărei îndoieli, îl transformă într-un explorator, îi permite să aibă cunoștințe abstracte corecte.

La vârsta de $3\frac{3}{4}$ ani, a văzut la gară cum era eliminată apa dintr-o locomotivă. „Uite, locomotiva face pipi. Unde are ea facepigiul?“

După un timp, a adăugat gânditor: „Câinele și calul au facepigi, masa și scaunul nu.“ Astfel a dobândit un indiciu esențial al diferenței dintre viu și neînsuflețit.

Curiozitatea sexuală și dorința de a ști par a fi nedespărțite. Curiozitatea lui Hans s-a extins îndeosebi asupra părinților.

Hans, 3 ani: „Tată, ai și tu un facepigi?“

Tata: „Da, bineînțeles.“

Hans: „Dar eu nu l-am văzut niciodată, când te-ai dezbrăcat.“

Altă dată privea foarte curios cum mama se dezbrăca pentru culcare. Aceasta a întrebat: „La ce te uiți așa?“

a unei părți importante a corpului său, socotită ca fiind proprietatea sa, că el nu poate aprecia în alt mod livrarea regulată a scaunului și că actul nașterii, văzut ca o despărțire de mama cu care până atunci era una și aceeași persoană, este originea castrării. Acceptând toate aceste rădăcini ale complexului, am stabilit că numele de „complex al castrării“ se limitează la emoțiile și efectele legate de pierderea penisului. Cine s-a convins de faptul că, în analiza adulților, complexul castrării este inevitabil va considera în mod firesc că este dificil să readuci adultul la o asemenea amenințare accidentală și totuși nu absolut întâmplătoare, trebuind să accepte că copilul își construiește aceste reprezentări pornind de la cele mai neînsemnate indicii, care nu-i lipsesc niciodată.

Hans: „Mă uitam numai dacă ai și tu un facepipi?“

Mama: „Bineînțeles. Nu ai știut asta?“

Hans: „Nu, m-am gândit că dacă ești așa de mare, ai un facepipi cât al unui cal.“

Să reținem această observație a micului Hans; mai târziu își va dovedi importanța.

Dar cel mai important eveniment din viața lui Hans a fost nașterea micuței sale surori, Hanna, pe când avea trei ani și jumătate (aprilie 1903, până în octombrie 1906). Comportamentul său cu acest prilej a fost notat direct de către tată:

La ora cinci dimineața, odată cu începerea durerilor, patul lui Hans a fost dus în camera de alături; aici, s-a sculat pe la ora șapte și a auzit plânsetele nou-născutei, după care întreabă: „Ce tot tușește mama?“ — După o pauză: „Azi vine cu siguranță barza.“

I s-a spus, bineînțeles, deseori în ultimele zile că barza va aduce o fetiță sau un băiețel și el a legat plânsetul neobișnuit de sosirea berzei.

Mai târziu este dus în bucătărie; în antreu vede geanta medicului și întreabă: „Ce e asta?“, la care i se spune: „O geantă.“ Atunci el, convins: „Azi vine barza.“ După naștere, moașa vine în bucătărie și Hans aude cum ea ordonă să se facă un ceai, la care el spune: „Aha, pentru că mami tușește, primește ceai.“ Apoi este chemat în cameră, dar nu o privește pe mama, ci vasul cu apă însângerată, care mai era încă în cameră, și face, surprins, observația, interpretând greșit vasul însângerat: „Dar din facepipiul meu nu iese sânge.“

Toate spusele sale arată că el leagă neobișnuitul situației de sosirea berzei. La tot ceea ce vede, face o mină bănuitoare și încredată și fără îndoială că prima sa bănuială s-a fixat asupra berzei.

Hans este foarte gelos pe noua venită și spune imediat disprețuitor, când cineva o laudă, o găsește frumoasă ș.a.m.d.: „Dar nu

*are dinți”.*³ Când a văzut-o pentru prima dată, a fost așa de surprins că nu vorbește și a crezut că nu poate vorbi pentru că nu are dinți. Bineînțeles, în primele zile este foarte neglijat și se îmbolnăvește deodată de angină. În timpul febrei îl auzi zicând: „Dar nu vreau să am nicio surioară.”

După aproximativ jumătate de an, gelozia a fost învinsă și a devenit un frate pe cât de afectuos, pe atât de conștient de superioritatea sa.⁴

Puțin mai târziu, Hans asista cum este îmbăiată sora sa în vârstă de o săptămână. El face observația: „Dar facepipiul ei este încă mic.” Și adaugă consolator: „Când va crește, va deveni mai mare?”⁵

3 Din nou un comportament tipic. Un alt copil, numai cu doi ani mai mare, se apăra într-o situație similară strigând în mod enervant: „Prea mic, prea mic.”

4 „Barza trebuie să îl ia cu ea înapoi”, se exprimă un alt copil, ceva mai mare, la sosirea frățiorului. Comparați acest lucru cu ceea ce am spus relativ la visele despre moartea rudelor iubite în *Interpretarea viselor* (p. 173, ed. 8).

5 Aceeași sentimentă, exprimată în aceiași termeni și urmată de aceeași așteptare mi-a fost relatată de alți doi băieți, când au privit pentru prima dată cu curiozitate, corpul micii lor surori. Ne-am putea speria de această alterare prematură a intelectului copilului. De ce nu constată acești mici exploratori ceea ce văd în realitate, și anume că nu există niciun „facepipi”? Pentru micul nostru Hans cel puțin putem explica pe deplin percepția sa eronată. Știm că el a ajuns prin inducții făcute cu atenție la propoziția generală că tot ceea ce este viu, spre deosebire de ceea ce nu este viu, posedă un „facepipi”. Mama i-a întărit această credință, dându-i răspunsuri afirmative despre acele persoane pe care el nu le putea observa. El este acum absolut incapabil să renunțe la achiziția sa intelectuală, cu greu dobândită, doar din cauza observării micii sale surori. El consideră, deci, că facepipiul este prezent și aici numai că este încă foarte mic, dar va crește, până va ajunge mare ca al unui cal.

Vrem să mergem mai departe pentru a salva onoarea micului nostru Hans. În realitate, nu se comportă mai rău decât un filosof din școala lui Wundt. Pentru un asemenea filosof, conștiința este caracteristica ce nu lipsește niciodată psihicului, așa cum pentru Hans „facepipiul” este indiciul indispensabil al viului. Când filosoful se lovește de procese psihice asupra cărora trebuie să tragă concluzii, dar în care nu poate fi perceput nimic în mod conștient — nu știm nimic despre ele și nu

La aceeași vârstă, 3³/₄ ani, Hans povestește pentru prima dată un vis. „Azi, când am dormit, am crezut că sunt la Gmunden cu Mariedl.“

Mariedl este fiica de treisprezece ani a proprietarului, care s-a jucat deseori cu el.

Cum tatăl îi povestește mamei visul în prezența lui Hans, aceasta face observația rectificatoare: „Nu cu Mariedl, singur cu Mariedl.“ Aici trebuie făcută observația:

Hans a fost în vara lui 1906 la Gmunden, unde hoinărea peste zi cu copiii proprietarului. Când am plecat din Gmunden, am crezut că va suporta greu despărțirea și mutarea la oraș. Dar, în mod surprinzător, nu s-a întâmplat așa. El s-a bucurat evident de schimbare și timp de mai multe săptămâni a povestit foarte puțin despre Gmunden. Abia după trecerea mai multor săptămâni i-au venit lui Hans mai des în minte amintiri vii despre timpul petrecut la Gmunden. De aproximativ patru săptămâni a prelucrat aceste amintiri în fantasmе. El își închipuie că se joacă cu copiii Berta, Olga și Fritzl, că vorbește cu ei ca și cum ar fi prezenți și este în stare să se distreze așa ore întregi. Acum, că are o soră și îl preocupă problema apariției copiilor, în mod evident, le numește pe Berta și pe Olga „copiii lui“ și odată a adăugat: „Și pe copiii mei, Berta și Olga, i-a adus barza.“ Visul, după șase luni de absență din Gmunden, trebuie înțeles, evident, ca expresie a dorinței puternice de a merge la Gmunden.

Aceasta a fost notația tatălui; fac observația anticipatoare că Hans, prin ultimele sale manifestări legate de copiii săi,

putem evita să concluzionăm — atunci nu spune că sunt procese psihice inconștiente, ci le numește „obscur conștiente“. „Facepipiul“ este încă foarte mic. Și, în această comparație, avantajul este de partea micului nostru Hans. Pentru că, așa cum se întâmplă deseori în investigațiile sexuale ale copiilor, în spatele erorii se ascunde și puțin adevăr. Mica fetiță posedă de fapt un mic „facepipi“, pe care îl numim clitoris, deși nu crește, ci rămâne mic. (Comp. cu lucrarea mea *Despre teoriile sexuale infantile*, 19. 8 c.)

pe care trebuia să-i fi adus barza, repetă cu voce tare o îndoielă ascunsă în el. Tatăl a notat din fericire în diferite moduri, ceea ce va căpăta mai târziu o valoare nebănuită.

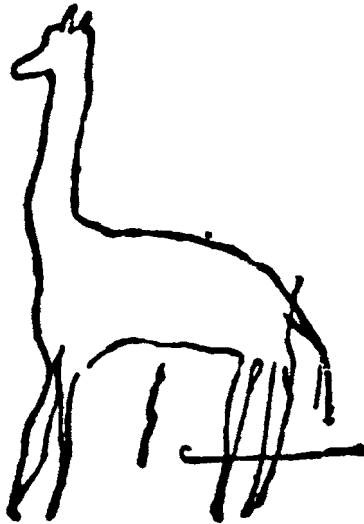

Fig. 1. „Facepiți”

Îi desenez lui Hans, care a fost în ultimul timp mai des la Schönbrunn, o girafă. El îmi spuse: „Desenează-i și facepițiul.” La care, eu: „Desenează-l tu.” El adaugă pe desenul cu girafa următoarea linie (desenul alăturat); pe care mai întâi o face scurtă și căreia îi adaugă apoi o bucată, în timp ce face observația: „Facepiți este mai lung.” Trec cu Hans prin fața unui cal care urinează. El spune: „Calul are facepiți dedesubt, ca și mine.”

El asistă cum este îmbăiată sora sa în vârstă de trei luni și spune compătimitor: „Ea are un facepipi foarte, foarte mic.“

El primește o păpușă, pe care o dezbracă. O privește cu băgare de seamă și spune: „Dar are un facepipi foarte mic.“

Știm deja că, prin această formulă, lui îi este posibil să-și mențină descoperirea.

Fiecare cercetător este în pericol să cadă, ocazional, în greșală. Ne rămâne o consolare, dacă el, ca și Hans al nostru în exemplele următoare, nu e singurul care greșește, ci poate invoca drept scuză folosirea limbajului. El a văzut în cartea sa cu poze o maimuță și a arătat către coada ei mică, ridicată în sus „Uite, tati, facepipi.“

În interesul său pentru facepipi, și-a imaginat un joc foarte ciudat.

În antreu se află closetul și o cameră pentru lemne, întunecată. De câțva timp, Hans se duce în camera pentru lemne și spune: „Mă duc în closetul meu.“ Odată m-am uitat să văd ce face în camera întunecată. El se exhibează și spune: „Fac pipi.“ Asta se cheamă deci: se joacă de-a closetul. Caracterul jocului constă nu numai în aceea că el simulează doar că face pipi, nefăcând nimic real, ci și în aceea că nu merge la closet, ceea ce ar fi într-adevăr mult mai simplu, dimpotrivă preferă camera pentru lemne, pe care o numește „closetul său“.

Am fi nedrepti față de Hans, dacă am urmări doar aspectele autoerotice ale vieții sale sexuale. Tatăl său ne-a împărtășit observații amănunțite despre comportamentele sale de dragoste față de alți copii, din care rezultă o „alegere de obiect“ ca la adulți. Desigur și o mobilitate remarcabilă și o înclinație poligamică.

Iarna (3³/₄ ani) îl iau pe Hans la patinoar cu mine și îi fac cunoștință cu fetițele de aproximativ zece ani ale colegului meu N. Hans se așează lângă ele, care la vârsta lor își pleacă ochii destul

de disprețuitor către pici, și le privește plin de adorație, ceea ce nu le face mare impresie. Hans vorbește totuși despre ele numai cu „fetițele mele”. „Unde sunt fetițele mele? Când vin fetițele mele?” și timp de câteva săptămâni m-a chinuit cu întrebarea: „Când merg iar la patinoar cu fetițele mele?” Hans, care are acum patru ani, este vizitat de un văr de al său, în vârstă de cinci ani. Hans îl îmbrățișează încontinuu și spune în timpul unei astfel de îmbrățișări afectuoase: „Mi-ești drag.”

Este prima, dar nu și ultima manifestare a homosexualității, pe care o vom întâlni la Hans. Micul nostru Hans pare a fi într-adevăr un model al tuturor relelor.

Ne-am mutat într-o locuință nouă. (Hans are patru ani.) Din bucătărie, ușa dă într-un balcon de unde se vede curtea locuinței de vizavi. Aici a descoperit Hans o fetiță de șapte-opt ani. El se așează acum pe treptele care duc la balcon, ca s-o admire, și rămâne timp de mai multe ore așezat acolo. În special în jurul orei patru p. m., când fetița vine de la școală, nu mai poate fi ținut în cameră și nu se lasă împiedicat să-și facă observațiile. Odată, când fetița nu s-a arătat la fereastră la ora obișnuită, Hans a devenit foarte neliniștit și a plictisit lumea din casă cu întrebări „Când vine fetița? Unde este fetița?” ș.a.m.d. Când ea apare apoi, el este foarte fericit și nu-și mai ia privirea de la casa de peste drum. Violența cu care s-a produs această „dragoste” la distanță⁶ își găsește explicația în faptul că Hans nu are prieteni și tovarăși de joacă. Din dezvoltarea normală a copiilor fac, evident, parte relațiile bogate cu alți copii.

Acestea îi devin accesibile lui Hans (4 1/2 ani) când, la scurt timp după aceasta, ne mutăm la Gmunden pentru a petrece vara. În casa noastră, tovarășii săi de joacă sunt copiii proprietarului: Franzl (aproximativ 12 ani), Fritzl (8 ani), Olga (7 ani), Berta (5

6 W. Bush: „Și dragostea la distanță/ Pe scurt îmi displace cu desăvârșire.”

ani) și încă două fetițe de 9 și 7 ani, ale căror nume nu le mai știu. Favoritul său este Fritzl, pe care îl îmbrățișează deseori și îl asigură de dragostea sa. Este întrebat odată: „Pe care dintre fetițe o iubești cel mai mult?” El răspunde: „Pe Fritzl.” În același timp, este foarte agresiv față de fetițe, masculin, cuceritor, le îmbrățișează și le sărută, ceea ce mai ales Berta îi îngăduie cu plăcere. Când Berta a ieșit într-o seară din cameră, el a luat-o după gât și a spus cu tonul cel mai tandru: „Bertha, mi-ești dragă.”, ceea ce nu-l împiedică, de altfel, să le sărute și pe celelalte și să le asigure de dragostea sa. O place și pe Mariedl, de aproximativ 14 ani, de asemenea fiica proprietarului, care se joacă cu el și, într-o seară, când este dus la culcare, spune: „Mariedl trebuie să doarmă cu mine.” La răspunsul: „Asta nu se poate”, el spune „Atunci să doarmă cu mami sau cu tati.” I se răspunde: „Nici asta nu se poate, Mariedl trebuie să doarmă cu părinții ei”, și apoi se desfășoară următorul dialog:

Hans: „Atunci mă duc eu jos să dorm cu Mariedl.”

Mama: „Chiar vrei să pleci de la mami ca să dormi jos?”

Hans: „Dimineață vin iarăși sus să beau cafeaua și să merg la W.C.”.

Mama: „Dacă vrei într-adevăr să pleci de la tati și de la mami, atunci ia-ți haina și pantalonii și adieu.”

Hans își ia într-adevăr hainele și merge spre scară, pentru a se duce să doarmă la Mariedl; este, bineînțeles, oprit.

(În spatele dorinței: „Mariedl trebuie să doarmă la noi”, se ascunde bineînțeles o alta: Mariedl, cu care se simte așa de bine, trebuie să fie primită în comunitatea casei noastre. Este neîndoielnic că tata și mama, prin faptul că îl iau în patul lor, chiar dacă nu prea des, trezesc în el, prin această ședere laolaltă, senzații erotice, iar dorința de a dormi cu Mariedl are la rândul ei o semnificație erotică. A sta cu tata sau cu mama în pat este pentru Hans, ca pentru toți copiii, un izvor de emoții erotice.)